

לפרשת צו, שבת הגדול – תשע"ז

השה כמעצב תודעה

הרב איתי טוכפלד

"שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו" (שולחן ערוך).
"שבשנה שיצאו ממצרים היה עשרה בניסן ביום שבת ולקחו כל אחד מישראל שה לפסחו וקשרו בכרעי המטה, כמו שכתוב: בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו'. והמצרים ראו זה ושאלום למה זה לכם? והשיבו לשוחטו לשם פסח במצות ה' עלינו. והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהם ולא היו רשאים לומר להם דבר. ומפני שאז היה עשירי בחודש בשבת, על כן קבעו לקרות שבת שלפני הפסח לעולם שבת הגדול" (משנה ברורה).

ישנם הסברים נוספים לקריאת השם לשבת זו, אך הסבר זה מצריך התבוננות והבנה. וכי בגלל השאלה של המצרים מדוע לקשור את השה למטה ראוי לציין יחודיות בשבת הזו? וכן לא מובן היכן היה כאן נס ואיפה השתנה הטבע?

כדי להבין את הנס שנעשה בשבת זו, יש להתבונן במצוה המיוחדת שהצטוו ישראל לפני הקרבת קרבן הפסח, לקחת אותו ארבעה ימים לפני השחיטה ולבקר ממנו. הציווי עצמו היה מובן, לולא שזו הפעם היחידה בה קיים ציווי מעין זה. אם בכל קרבן אחר אין צורך לבקר ממנו כמה ימים לפני הקרבתו, ואפילו קרבן פסח שבכל שנה ושנה, מדוע דוקא בפסח מצרים שהקריבו באותו דור היה צורך בביקורת?

נראה לומר שלא השה היה זקוק לביקורת, אלא המקריבים, ישראל. מטרת לקיחת השה ארבעה ימים קודם הקרבתו וההתבוננות התמידית בו במשך אותם ימים, נועדה להחזיר בליבם הבנה חדשה, שהנה הם מתנתקים משיעבוד מצרים והגלות הנטועה בליבם מתחילה להעקר. אדם שמפחד להרים ראש נגד אדונו מפני שהעבדות נעשתה חלק מנפשו, ודאי שלא יעז להקריב קרבן לה' את אלוהי אדונו. הרי זוהי התקוממות ומרד! ישראל באותו דור שפלים בעיני עצמם ולא מסוגלים להתבונן על עצמם כבני חורין.

ארבעה ימים יש להם לישראל להפנים את המציאות החדשה, ולמעשה ליצור אותה בפועל. בימים האלו משתנה התודעה הלאומית, הרגשת החירות ופריקת עול השיעבוד ממצרים ומתרבותם האלילית. אדם שכל רגע נתקל בשה הקשור לכרעי מיטתו, כשהולך לישון וכשקם בבוקר, כשיוצא מביתו וכשחוזר אליו, בוחן את השה ובודקו אם לא ארע בו פסול, מתחיל להבין שאין הוא עבד המצרי, אלא עבד ה', שהוא באמת חופשי.

אין זה רק עוד אחד מהניסים שנעשו ביציאה ממצרים, זהו הנס הגדול שחולל אותה. התודעה החדשה של ישראל הכשירה את נפשם לגאולה ובזכותה יצאו ממצרים בפועל.

יראה המצרי את השה קשור למטה וישאל מדוע? יענה לו הישראלי בגאווה: קרבן לה' אלוקי ישראל! ולא יוכל המצרי לומר לו דבר.